

конанню ним служб. обов'язків або добитися прийняття незакон. рішення, якщо це перешкодило запобіганню злочину чи затриманню особи, яка його вчинила, характеризує злочин як закінчений (матеріальний склад злочину).

Під час кваліфікації дій за ч. 2 ст. 343 КК за ознакою використання служб. особою свого служб. становища слід виходити з того, що винна особа використовує права і повноваження, надані їй за посадою або у зв'язку з певною служб. діяльністю. Факт впливу у будь-якій формі служб. особи з використанням свого служб. становища на працівника правоохор. органу, працівника держ. викон. служби, приватного виконавця з метою перешкодити виконанню ним служб. обов'язків або добитися прийняття незакон. рішення є закінченим злочином (форм. склад злочину). Суб'єктами злочину при цьому можуть бути: особи, від яких потерпілий перебуває у служб. залежності; представники влади, особи; від яких залежить фін., матеріально-тех. забезпечення органу, де працює потерпілий, а також мед. та ін. обслуговування потерпілого чи його близьких родичів тощо.

Цей злочин карається штрафом до 100 н. м. д. г. або випр. роботами на строк до 1-го року, або арештом на строк до 3-х міс. (ч. 1 ст. 343 КК), позбавл. права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 5-ти років або арештом на строк до 6-ти міс., або обмеж. волі на строк до 4-х років (ч. 2 ст. 343 КК).

Лит.: Осадчий В. І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності. К., 2004.

В. І. Осадчий.

ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ СУДОВІХ ОРГАНІВ – злочин, передбачений ст. 376 КК, який посягає на сусп. відносини, що забезпечують незалежне здійснення правосуддя суд. органами. Цей самий злочин, вчинений особою з використанням свого служб. становища (ч. 2 ст. 376 КК), має дод. безпосередній об'єкт – сусп. відносини, що забезпечують нормальну служб. діяльність.

Відповідно до ч. 4 ст. 124, ч. 1 ст. 127, ч. 2 ст. 129 Конституції України у визначених законом випадках правосуддя здійснюють не лише профес. судді, а й нар. засідателі та присяжні. Саме тому потерпілими від злочину можуть бути 3 категорії осіб: а) судді; б) нар. засідателі; в) присяжні, визначення яких наведено у ст. 52 і 58 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Об'єктивна сторона злочину характеризується лише активною поведінкою – діями, які виявляються у втручанні в будь-якій формі в діяльність суд. органів. Під втручанням слід розуміти вплив на свідомість і волю судді, нар. засідателя чи присяжного. Таке втручання (вплив) не повинно паралізувати волю потерпілого, який залишається вільним у виборі варіанта своєї поведінки. В. в д. с. о. завжди порушує певні норми закону щодо здійснення правосуддя. Ці дії спрямовані на перешкодження закон. діяльності судді – виконанню служб. обов'язків щодо всебічного, повного та об'єктивного розгляду справ та постановлення відповід. закону рішень. Тому не можна кваліфікувати за ст. 376 КК такий вплив на суддю, нар. засідателя чи присяжного, який спрямований на дотримання потерпі-

лим вимог зак-ва, зокрема, винесення закон. рішення за справою (напр., виправдання невинуватого) або дії особи, яка у встановленому законом порядку добивається бажаного для неї рішення (шляхом подання апеляції, скарги, клопотання тощо).

Для кваліфікації діяння за ст. 376 КК не має значення, у який спосіб і за допомогою яких засобів здійснюється вплив на потерпілого (прохання, рекомендація, вказівка, вимога, критика судді в ЗМІ до вирішення справи, обіцянка будь-яких вигід, залякування судді чи його близьких тощо).

В. в д. с. о. може бути здійснене на будь-якій стадії процесу та при розгляді будь-якої категорії справ (цив., крим., адм., госп.). При цьому не має значення в діяльність якого суду і якої інстанції втручається винний.

В. в д. с. о. повинно мати конкр. характер, бо завжди спрямоване лише на таку діяльність суд. органів, яка пов'язана зі здійсненням правосуддя, тобто на схиляння судді, нар. засідателя чи присяжного до вчинення (невчинення) дій процес. характеру чи постановлення суд. рішення за конкр. провадженням. Якщо втручання стосується заг. діяльності суду (напр., необгрунтована вимога припинити тяганину при розгляді справи чи безпідставне прохання перенести його слухання на більш зручний для прохача час), застосування ст. 376 КК виключається. Не може розглядатись як втручання і звичайне прохання, не пов'язане із впливом на потерпілого, чи заг. заклики до справедливості та гуманізму (напр., звертання родичів підсудного з проханням урахувати при винесенні вироку наявні, на їх думку,

у справі обставини, які пом'якшують покарання).

В. в д. с. о. може містити ознаки підбурювання до вчинення конкр. злочину (напр., передбаченого ст. 364, 368, 375 КК). У цих випадках вчинене кваліфікується за сукупністю злочинів – як В. в д. с. о. та підбурювання до ін. злочину. Якщо таке схиляння не вдалося (т. зв. «невдале підбурювання»), вчинене слід кваліфікувати за ст. 376 КК і як готування (ст. 14 КК) до ін. злочину. Якщо внаслідок підбурювання суддею, нар. засідателем чи присяжним було вчинено злочин, дії винного слід кваліфікувати за ст. 376 КК і як співучасть (ч. 4 ст. 27 КК) у вчиненні того злочину, виконавцем якого став суддя, нар. засідатель чи присяжний.

В. в д. с. о. може здійснюватися в усній чи письмовій формі; під час безпосереднього контакту з потерпілим або через посередників; шляхом впливу на самого потерпілого чи на його близьких. При цьому можуть використовуватись різні тех. засоби (мобільні телефони, комп'ютери тощо).

Якщо втручання в діяльність судді, нар. засідателя чи присяжного здійснюється шляхом пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди, вчинене кваліфікується за сукупністю злочинів – за ст. 369 і 376 КК, бо в цих випадках шкода заподіюється 2-м об'єктам – як діяльності держ. апарату, так й інтересам правосуддя.

Не може кваліфікуватися за ст. 376 КК таке В. в д. с. о., яке здійснюється шляхом вчинення щодо потерпілого чи його близьких більш тяжкого злочину проти правосуддя, який виступає способом (формою) такого втручання і від-

повідальність за який передбачена в спец. нормах КК. Зокрема, якщо такі злочини, як погроза або насильство (ст. 377 КК), знищення (пошкодження) майна (ст. 378 КК) або посягання на життя судді, нар. засідателя чи присяжного (ст. 379 КК) вчинюються як спосіб втручання в його діяльність і тим самим стають однією з форм такого втручання, вчинене слід кваліфікувати лише за ст. 377–379 КК. У цих випадках ст. 376 КК співвідноситься зі ст. 377–379 КК як заг. та спец. норми, тому при кваліфікації застосовується лише спец. норма, яка встановлює відповідальність за окр. (спец.) вид злочин. В. в д. с. о. Кваліфікація таких дій ще й за ст. 376 КК можлива лише за наявності реальної сукупності зазначених злочинів.

За ч. 1 ст. 376 КК карається злочин із форм. складом, який визнається закінченим з моменту вчинення самого втручання незалежно від того, чи перешкодив цим винний виконанню суддею, нар. засідателем чи присяжним своїх обов'язків і чи домігся винесення неправосуд. рішення.

Виключається кваліфікація як В. в д. с. о. впливу на потерпілого, який вчинюється після виконання суддею, нар. засідателем чи присяжним своїх обов'язків щодо здійснення правосуддя. За наявності ін. необхідних умов такі дії можуть містити ознаки одного зі злочинів, передбачених ст. 377–379 КК. Проте, якщо у такому випадку винний вчинює свої дії не з помсти, а спрямовує їх на схилення потерпілого до зміни (призупинення, припинення, скасування, перегляду) прийнятого рішення, вчинене слід кваліфікувати за ст. 376 КК.

Суб'єктивна сторона злочину за ч. 1 ст. 376 КК характеризується 2-ма обов'язковими ознаками: виною у виді прямого умислу та метою – перешкодити виконанню потерпілим служб. обов'язків із здійснення правосуддя чи добитися винесення неправосуд. рішення.

Суб'єкт злочину за ч. 1 ст. 376 КК – особа, яка досягла 16-ти років.

За ч. 2 ст. 376 КК караються ті самі дії, якщо вони: а) або перешкодили запобіганню злочину; б) або перешкодили затриманню особи, яка вчинила злочин; в) або були вчинені особою з використанням свого служб. становища.

Перешкоджання запобіганню злочину чи затриманню злочинця є своєрідним наслідком втручання в діяльність суд. органів і має бути з ним у причин. зв'язку. В. в д. с. о., вчинене шляхом використання свого служб. становища, – це спец. вид служб. зловживання, ознаки якого наявні тоді, коли служб. особа використовує надану їй владу чи служб. повноваження для В. в д. с. о. з метою перешкодити всебічному, повному та об'єктивному розгляду конкр. справи, постановленню правосуд. рішення або належного виконання потерпілим ін. своїх обов'язків щодо здійснення правосуддя. Такі дії охоплюються ознаками складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 376 КК, і дод. кваліфікації за ч. 1 ст. 364 КК не потребують. Проте, якщо такі дії спричинили тяжкі наслідки, вчинене утворює сукупність злочинів і кваліфікується за ч. 2 ст. 364 та ч. 2 ст. 376 КК.

Суб'єктивна сторона злочину за ч. 2 ст. 376 КК характеризується такими ж ознаками, як і суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1 ст. 376 КК.

Утім існують певні особливості. Так, псих. ставлення винного до перешкоджання запобіганню злочину чи затриманню злочинця може виявлятися як в умисній, так і в необереж. формах вини, але у цілому злочин є умисним.

Якщо винний втручається в діяльність суд. органів із метою сприяти вчиненню конкр. злочину і тим самим перешкодити його запобіганню, вчинене може бути кваліфіковане не тільки за ч. 2 ст. 376 КК, а й як співучасть (ст. 27 КК) у вчиненні того злочину, запобігти якому не вдалося через втручання винного у діяльність суд. органів.

Суб'єкт злочину за ч. 2 ст. 376 – заг., а за умови, якщо втручання здійснюється з використанням служб. становища – спец.: служб. особа або публ., або приватного права.

Лит.: Злочини проти правосуддя / В. І. Тютюгін, В. І. Борисов, Ю. В. Гродецький та ін. Х., 2011; Блажівський Є. М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність працівників судових і правоохоронних органів (інших державних діячів). К., 2012; Бершов Г. Є. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність судових органів. Х., 2014.

Ю. В. Гродецький.

ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ – злочин проти моральності, передбачений ст. 304 КК. Цією статтею охоплюється власне В. н. у з. д., а також втягнення у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми.

Сусп. небезпечність цього злочину полягає в тому, що він посягає на основи сусп. моралі у сфері розвитку і виховання молодого покоління, згубно

впливає на молодих людей, створює для них спотворені орієнтири, прищеплює асоціал. ідеї, аморал. погляди й навички, істотно впливає на рівень злочинності неповнолітніх.

Потерпілими від цього злочину є неповнолітні незалежно від статі. Хоча в диспозиції крим.-прав. норми згадується про потерпілого у множині – «втягнення неповнолітніх», крим. відповідальність настає і в разі втягнення одного неповнолітнього у злочин. діяльність, пияцтво, заняття жебрацтвом, азартними іграми.

Якщо морал. розвиток неповнолітніх не піддається небезпеці заподіяння йому шкоди і при цьому відсутня суб'єктивна спрямованість дій винного на вказані відносини, вчинений злочин не охоплюється ст. 304 КК. Прикладом таких ситуацій є використання немовляти під час заняття жебрацтвом; обманне залучення неповнолітнього до виконання дій, що сприяють вчиненню дорослою особою злочину, коли неповнолітній цього не усвідомлює.

Поняття ознак складу злочину та питання його кваліфікації роз'яснено у пост. Пленуму ВС України від 27.02.2004 №2 «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність».

Під втягненням неповнолітніх у злочин. чи ін. антигромад. діяльність треба розуміти певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах або займатись ін. антигромад. діяльністю.

Національна академія правових наук України
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

У двадцяти томах

Том 17

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Харків
«Право»
2017

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2
В27

Редакційна колегія 17-го тому:

В. Я. Тацій (голова),
В. І. Борисов (заступник голови),
В. І. Тютюгін (відповідальний секретар),
Ю. В. Баулін, П. С. Берзін, С. Б. Гавриш, В. К. Грищук,
Н. О. Гуророва, О. О. Дудоров, О. О. Житний, В. О. Навроцький,
М. І. Панов, Є. Л. Стрельцов, В. П. Тихий, Є. В. Фесенко

Координаційна і технічна робота з підготовки видання:

К. А. Новікова, Д. П. Євтуєва

В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Харків : Право, 2016. — .

ISBN 978-966-937-048-8

Т. 17 : Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 2017. — 1064 с. : іл.

ISBN 978-966-937-261-1

Видання є систематизованим зведенням знань про поняття, категорії, норми й інститути кримінального права, окремі злочини та їх групи, основні міжнародно-правові акти у сфері кримінального права. Розглядаються основні теоретичні і практичні проблеми науки та практики застосування кримінального законодавства України. Наводяться відомості про науково-дослідні установи, наукові видання з кримінального права, а також про відомих вчених України у галузі кримінально-правової науки.

Розраховане на науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, працівників органів кримінальної юстиції, а також усіх, хто цікавиться кримінальним правом.

УДК 340(477)(031)

ББК 67(4УКР)я2

ISBN 978-966-937-261-1 (т. 17)

ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2017

© Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2017

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017

© Видавництво «Право», 2017